

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Vaticinia Isaiae, Prophetæ Clarissimi, Paraphrasis,
Heroico carmine conscripta**

Carpenteius, Joannes

Antverpiæ, 1588

Cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68688)

IN VATICINIA

ISAIÆ PROPHETÆ

CLARISSIMI, PARAPHRASIS
Latina, Heroico carmine conscripta, li-
bros septem complectens:

Ioanne Carpentio Attrebatio I. C. Auctore.

LIB. I. CAP. I.

MOS IDAE cano visa seni, qui numi-
ne plenus
Fati dico, Solymis caelestes urbibus iras
Regnorumque vices, & regum fune-
ra serò

1 Visio Isaiæ filij
Amos, quam vidit su-
per Iudam, & Ierusa-
lem in diebus Ozia,
Ioatham, Achaz, &
Ezechiæ regum Iuda.

Floruit Isaias
anno ante
Christum 796,
ab orbe con-
dito, anno
3166.

Credita præmonuit, quo tempore sceptrâ tulere
Quatuor Hebræi, Davidis genus, ordine reges,
Azarias, Ioathan, & spretoꝝ numinis Achaz,
Achaz lucorum cultor, meliõꝝque parente
Hesechias, vitam, successorẽque negatum
Promeritus lacrymis, qui post tria lustrâ paternos
Colligeret cineres, solioque sederet auito.

Spiritus alme, hominum, superumq; aeterna voluptas,
Tu grauis hunc operis cursum, dubiũque vagantis
Dirige nauis iter: da Spiritus alme, futuris
Te duce, Romano transmittere carmine sacclis
Vera Dei responsa mei: quid enim edere possum
Ni tuus ætherea vacuum fauor impleat aura?

Stabat in aërio Solymas qui despicit arces
Monte senex, templũque oculis lustrabat & urbem,
Multa animo voluens, periturãque mœnia lugens,
Cum subito Deus, ecce, Deus, (mirabile) præsens
Os hominis mentemque subit, penitĩsque latenter
Sensibus illapsus, noua fata recludere iussit.

Paruit, & calum aspectans, his ora resoluit:

Vos aeterni ignes, vos ò labentia cælo
Sidera, túque parens rerum quacunq; sonante
Cingeris Oceani fluctu ditissima tellus,
His aperite aures, his mentem aduertite dictis,
Quæ non sponte loquor: Deus est qui fatur ab alto.

Quam mihi natorum sobolem, lectissima quondam
Pignora nutrieram, patriõque amplexus amore

2 Audi cælum, & au-
ribus percipe terra,
quoniam Dominus
locutus est.

Filios enutriui, & ex-
altavi: ipsi autem
spreuerunt me.

D 2

Ad

Ad spes extuleram magnas, serièmq; nepotum,
 Quis libertatem, queis iura sacrosque non arans
 Ritus, queis latas eiecit gentibus vrbes
 Condideram æternum tranquilla in pace colendas,
 Quis credat? me degeneres sprevere parentem
 Aliòremque suum, peregrina idola secuti.

3 Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.

Bos tamen infrans dextra blanditur herili:
 Et piger ad notum præsepe recurrit a sellis,
 At meus Israël nil tot mea munera curans,
 Nec tam sæpe datam renouato fœdere dextram:
 Ille mihi puer ante alios lectissimus omnes,
 Cuique meo dederam ductum de robore nomen,
 Quo mihi, diffidens aliis, fidentior esset,
 Me spernit, neque nosse sui dignatur amantem.
 Si scires puer ò infelicissime rerum
 Flagitiis cooperte puer, quæ pœna nocentem
 Te maneat, vitæ gemeres malefacta prioris,
 Ni ferus es, rursusque ad sacra paterna redires.

Exaggeratio
 Iudicæ in-
 gratitudinis
 ex compara-
 tione bruto-
 rum animan-
 tium.

4 Venti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, si iis sceleratis. Dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israël, ab alienati sunt retrorsum.

5 Super quo percutiam vos vltra, addentes præuaricationem? Omne caput languidum, & omne cor micrens.

6 A planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.

Vulnus, & liuor, & plaga tumens, & non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.

7 Terra vestra deserta, ciuitates vestre succense igni.

Regionem vestram coram alieni deuorant, & desolabitur, sicut in vastitate hostili.

Quæ tu iam mea non proles, sed semine nata
 Incesto, sponte abiicisti: ò perditæ proles,
 Siccine diuersi Dominumque Deumque Patremque
 Deseritis vestrum? sic non pudet aurea flexo
 Signa genu colere, & summo obtrectare Tonanti?
 Quæ mihi nunc toto sumam de corpore membra

Funesta iaculanda manu, si more cathene
 Iunxeritis nexum sceleri scelus, & mihi dirum
 Inuito impietas extorserit effera fulmen?

Quis locus athereo primus ferietur ab igne?
 Vix caput inflexum deiecit a grauedine ceruix
 Sustinet, inclinant humeri, præcordia tristi

Tabæ fluunt vitiosa. nihil iam prorsus in illo
 Sanum, sed talos à vertice languet ad imos.

Quin etiam toto quas præfers corpore plagas,
 Quæq; queris dudum vetera omnibus vlcera membris,
 Nullus iam superest medica qui doctus in arte
 Obliget, aut saniem tergat, sistatve cruorem,
 Vnguento ve linat, tunsisve refrigeret herbis.

Deserta est que nuper erat tua florida tellus,
 Collapsæ in cineres vrbes, atramque fauillam,

Eminus ostendunt fumos, immitis acerbas
 Hostis reliquias & signa recentia cladis.

Ecce peregrinus vestra antè noualia miles,
 Nunc sua falcato securus demetit ense;

Caput principis: cor præfules & sacerdotis: pes sicut planta plebem & vulgus significat. Vulnus manifestam malignitatem: liuorem inuidiam: plaga tumens animi inflationem designant.

Futura tiqua que præterita sunt, suo motu renuntiant.

Non

*Non abscessurus, nisi ferro & vindice flamma
Incultos cultosque simul vastauerit agros.*

*Sic ubi flauentes autumno vitea frondes
Silua iacit, summumque ima radice flagellum
Contingens, nuperque suis spoliata racemis
Mæsta iacet, raptumque sibi lacrymatur honorem:
Sic ubi poma olitor mature scientia legit,
Tortusque in longum cucumis iam fœtidus aret,
Huc illuc fœdè per campum sparsus inanem,
Nec iam flos vllus fructusve silentibus hortis,
Custodes vuis positi pomisque perustas
Sole casas, stipulisque mapalia texta relinquunt:*

*Haud secus, ô cælo quondam gratissima virgo,
Virgo Sionæ celeberrima gloria montis,
Nunc meretrix, Deus ecce Deus te deseret omni
Nudatam cultu, antiquaque & diuite gaza,
Deseret & vastabit uti sine seapibus hortum.*

*9 Sed tamen (ut bonus est) nō totam excindere gētem,
Nec totum voluit genus abradicibus imis
Subruere: at nobis semen genitale reliquit
Vnde propagaret per secula cuncta futuram
Progeniem lectam: quod ni fecisset, eramus
Quales Gomorra ciues, Sodomæq; coloni.*

Porro reliquias generis seruauit & auxit.

*10 At vos non Solymis nati, ciuesve Sionis,
Sed magis, ô proceres Sodomorum urbisque Gomorra,
Rami degeneres, veraq; à matre recisi
Deuotique rogis dudum, manifesta loquentis
Verba Dei audite, & mentem his aduertite dictis.*

*11 Quò mihi (ait Dominus) quò tot mihi pingua cedis
Armenta, innumeròsque greges & ouilia mactas?
Non ego solennes hecatombas exigo, sordent
Namque mihi, ingratusque meis est naribus ater
Nidor, adeps calidas quem reddit tostus ad aras.
Extāne me verubus credis direpta colurnis
Esse, aut hircorum agnorum mæsitire cruorem?
Hæc nunquam volui, nec grata mente recepi.*

*12 Si nescis: nec te tam sanguinolenta poposci
13 Sacra: procul procul hinc impuri absistite, nec sit
De grege quis vestro, qui posthac templa prophanis
Polluat hæc pedibus, sacrisve haud rite litatis
Desecret, aut aræ det thura ingrata calenti.*

Quidquid enim placitū fuit hæctenus, id mihi porro

D 3 Venturis,

8 Et derelinquetur filia Sion, sicut umbraculum in cucumero, & sicut tugurium in vinea, sicut ciuitas quæ vastatur.

9 Nisi Dominus reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorra similes essemus.

10 Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei vestri populus Gomorra.

11 Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum holocausta arietum & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.

12 Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus vestris? ut ambularetis in atris meis?

13 Ne offeratis ultra sacrificiū frustra. Incensum abominatio est mihi. Neomenias & sabbatum & festiuitates alias non ferā. Iniqui sunt cætus vestri.

Dicitur Hierusalem filia Sion, quia in eius motis pedes aduocata, ex ea quasi nasci videbatur.

Per reliquias Iudæos qui crediderunt hoc loco intellige. Vtitur hoc vocabulo vates noster infra cap. 10.

Idem David psalmogr. 1. phus in eadem persona psal. 50.

eratio
æ in-
idinis
mpara-
bruto-
niman-

prin-
or piz-
facere
pes sine
plebem
us si-
at.
s mani-
mali-
uor la-
n inui-
plaga
s anti-
lacione
ant.

tāquā
aterita
no mo-
tiar-

Venturis, edico, erit execrabile factis:

14 Calendas vestras & solennitates vestras, odiuit anima mea. facti mihi estis in fati- tatem; nequaquam dimittā peccata vestra.

14 Siue id feceritis, noua dum sua cornua phæbe iam reparat nascens, aut septima festa recurrunt, Aut primæ mensis redeunt cuiusque calende, Aut alij vestris indicti ritibus olim

Conuentus, quos ulterius tolerare recusō.

Odi enim ego cætus & conciliabula praua.

se nihil curō

Denique nulla mihi vestra iam cura salutis,

Quos à me dudum proieci, nescius ultra

Fletibus aut fictis precibus votisve moueri.

15 Et cum extend- ritis manus vestras, auertam oculos à vo- bis. Et cum multipli- caueritis orationem, non exaudiam vos.

Manus enim vestre plenæ sunt sanguine.

16 Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestra- rum ab oculis meis: quiescite agere per- uerse.

15 Non si perpetuis noctemque diemque querelis

Continuaueritis, siam exorabilis ulli,

Nam vobis nulla est fraterno sanguine tinctis

Relligio manibus sacras contingere vittas:

Namque habitu gestuque pij, crudelia mente

Consilia immani & cædes versatis acerbis.

16 Quare si vultis mihi purè & rite litare,

Tandem agite, & veteres detergite pectore fraudes;

Pròque extis pecudum, pecudum pro sanguine fuso,

Intemerata Deo manibus libamina puris

Ferte, preces humiles, proiectaque vota, pioisque

Tunc animos purgate, salutarique lauacro

Contractas maculas & crimina fæda piate.

Nam mala mens grauis est oculis inimicæque nostris.

17 Discite beneface- re: quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, de- fendite viduam.

17 Prima igitur sit cura malo desuescere ab omni;

Recta, secunda, sequi, sanctumque insistere callem

Iustitiæ, mox iudicio moderamini a qui

Oppressis præbere manum, defendere causam

Pupilli, & viduæ lacrymosam audire querelam.

18 Et venite & ar- guite me dicit Domi- nus. Si fuerint pecca- ta vestra ut coccinum, sicut nix dealbabun- tur. Et si fuerint ru- bra sicut vermiculus, velut lana alba erunt.

18 Hæc si feceritis (quod votis omnibus opto;

Nam vestrum est certare, meum certantibus aqua

Premia diuidere, aut meritas infligere pœnas)

Tum me iniustitia arguite, & damnate prehensum,

Si non sanguineo quæ nunc sunt amula cocco,

Et minium vincunt homicidia vestra, recenti

Candidiora niue, & his lota fecero lana.

19 Si volueritis & au- dieritis me, bona ter- ræ comedetis.

20 Quòd si nolueri- tis & me ad iracun- diam prouocaueritis, gladius deuorabit vos, quia os Domini locutum est.

19 Quidquid terra sinu profert opulenta benigno,

Venturoque animis promissum mitibus euo

Debetur, vestrum est; tantum me audite volentes,

Audite, & lato mea iussa cape site vultu.

20 Sin vero canimus surdis, vltroque rebelles

Vlcisci tardum iustas armatis ad iras,

Credite (nam Deus est qui fatur) sanguine vestro

Horreda Dei
comminatio.

Consolatio
post coami-
nationem, quod
familiare est
prophetis, &
huic vati ma-
ximè.

Barba-

Barbaricos (nec longa mora est) hebetabitis enses.

²¹ *Heu, quis nouus hic vultus, quæ tam noua rerum
Occurrit species? ô quàm mutata repente*

*Omnia? sancta Sion quondam populique fidelis
Sacrorumque, & iustitiæ rigidissima custos,
Et vatum genitrix, & magni sponsa Tonantis,
Tam subito meretrix proiecto effrena pudore
Latronum turmis in olenti fornice prostrat?*

²² *En tuus argento mundus qui nuper & auro
Splendebat, mundus celo tibi missus ab alto,
Iam spuma & scoria est plumbo mutatus & are:
Nil in te purum aut simplex, fallacia cuncta.
Vino miscet aquam cauponum turba tuorum,
Præque mero quod habet gratis, & condit inemptum,
Heu fatuo populo putealia pocula vendit.*

²³ *Latronum socij facti, furumque magistri.
Quid dicam proceres à calle recedere recto,
Corruptas leges, passim venalia iura,
Denique cuncta retro in peius sublapsa referri?*

*Nemo est in tota, qui munera non amet vrbe,
Ducatúrque auro per fâsque nefâsque potente:
Vnde fit vt causa pupillus decidat aqua,
Nec viduam admittant prætoria clausa querentem.*

²⁴ *Ergone (ait Dominus Deus ille potens armorum)
Flagitijs semper plectendis arma resumam?*

*Nunquàmne (ô miseros) per tot sua crimina tandem
Iracunda sinent deponere fulmina dextra?*

²⁵ *En manus ad follem extensa est, vt suscitet ignem,
Flammamque excutiat, quæ massa quidquid in illa
Quam puram extuderam, nullog, helesmate mixtam,
Aut scoriæ aut fecis contractum est, eliquet, & mox
Obrysum à stanni rubigine separet aurum.*

²⁷ *Fortunata Sion tibi tum tua sacra redibunt;*

²⁶ *Atque magistratus reuerentia debita prisca,
Tum tibi grandæui reddetur sancta Senatus
Integritas; iusti tum principis aula vocari
Gaudebis, soliumque Dei summumque tribunal,
A quo iura petent gentes toto orbe fideles,
Cum postliminio Domino ducente reuersas
Reliquias mater gremio fœcunda fovebit;*

²⁸ *Reddita iamque sibi iam victrix conteret hostes,
Quique ducem Dominumque suum (diuersa secuti
Castra) reliquerunt, morte ulciscetur acerba.*

Tum

²¹ Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis plena iudicij? Iustitia habitauit in ea, nunc autem homicida.

²² Argentum tuum versum est in scoriâ, vinum tuum mixtum est aqua (vel vt habet alia versio) caupones tui miscent vino aquam.

²³ Principes tui infideles (vel) inobedientes socij furum. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant & causa viduæ non ingreditur ad illos.

²⁴ Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu consolabor super hostibus meis & vindicabor de inimicis meis.

²⁵ Et conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriâ tuam, & auferam omne stannum tuum.

²⁶ Et restituum iudices tuos vt fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus. Post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis.

²⁷ Sion in iudicio redimetur, & reducent eam in iustitiâ.

²⁸ Et conteret sceleratos & peccatores simul. Et qui dereliquerunt Dominum, confumentur.

Hieremias cap. 1. Ezg. chielis cap. 15.

Mundus iste & supellex aurea & argentea puram & sanam doctrinam significat.

In iudices auaros & auro corruptos.

Vox est pathetica Dei dolentis se cogi ad vindicanda hominum peccata.

Stannum, scoria, spuma, opponuntur auro & argento, & doctrinam falsam significant.

Aduentus Domini & per eum beneficia toti orbi obuentura in vnam ecclesiam congregato.

29 Cōfundetur enim ab idolis quibus sacrificauerunt, & erubesceris super hortis quos elegeratis.

30 Erunt enim quasi terebinthus (sive ut alius placet) quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua.

31 Et fortitudo vestra ut fauilla stupae, & opus vestrum quasi scintilla. Et succendet utrumque simul, & non erit qui extinguat.

Cap. 2.

1 Verbum quod vidit Esaias filius Amos super Iudam & Ierusalem.

2 Et erit in nouissimis diebus mons domus Domini preparatus in vertice montium, & eleuabitur super colles: & fluent ad eum omnes gētes:

3 Et ibunt populi multi & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exiit lex, & verbum Domini de Ierusalem.

4 Et iudicabit gentes & arguet populos multos. Et constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, neque exercebitur ultra ad praelium.

29^a Tum confundetur muti ludibria trunci
Turba colens, quāque ipsa sibi sacrauerat aras
Aspicere horrebit fædo suffusa rubore.

Scilicet hæc vos fata manent, crudelia fata,
Qui ceruice iugum Domini indignante supremi

10 Executis, nempe ut terebinthi more, cui omnes
Defluxere comæ, aut horti infelicis, aquæq;
Expertis, votum fallatis spemque coloni,
Qui vos præteriens maledicto incessat acerbo.

31 Tum vires vestras, & pectora turgida fastu
Plenâque inhumana feritatis proruet vltior

Tam facile Deus, ac stuppas humore carentes
Excita depopulat tepidis vaga flamma fauillis.

Tum vestros ritus, simulacrâque muta locumque
Sacrorum ignis edax tremulæq; altaria flammæ

Corripient, quas nemo hominum restinguere possit.

ledit: sicut steriliticus enim illa & hæc terebinthus, populus est Iudaicus. 4) Hæc omnia euenere in suprema Solymorum expugnatione, sub Tito.

1 Nunc etiam vati quæ visa fuere labantem
Iudæam super & Solymos ventura, canamus.

2 Mons erit extremo perituri tempore mundi
Ante chaos, lunæq; globum solémque, futuro

Messia eterna pro sede thronoque paratus.
Collibus hic cunctis & montibus altior orbi

Quam longè latèque patet sua culmina toti
Prospicienda dabit, venient magno agmine gentes,

Quas Zephyrus Boreasque afflant, quas Euris & Auster:

3 Et se quemque alacres exhortabuntur, & aient:
Eia agite, ascensu montem hunc superemus ouantes,

Quem Deus ipse habitat, Deus hoc in vertice visus
Angusto primus signauit tramite callem,

Nos qua monstrat iter, lætisque, leuèsequè sequamur:
Festinate viri, nam lex de monte Sionis

Sanâque veridici verbi doctrina per omnes
Terrarum tractus Solyma spargetur ab vrbe.

Non lex Orebi nymbofo in vertice scripta,
Quæ solùm Abrama natos genitore tenebat,

4 Sed per quam quantum populorum continet orbis
Ius vnum cuncti accipient, morèmq; sacrorum,

Quem quisquis violare ausus diuersa sequetur,
Heu miser haud tardam contemti numinis iram

Sentiet: at veri nunquam mercede carebunt
Cultores merita, quam nulli contigit, aure

*) Aduertat hoc loco beneuolus lector, & deinceps ubi fati aut fatorum vocabulo utimur, nos non ex mathematiorum sententia loqui, neque ad ordinem causarum naturam nec ad necessitatis violentiam respicere, sed fati in vera sui significatione, pro æternodiuina prouidentie decreto rebus ad quas peruenit inharrente accipere.

*) Similis fert comparatio Math. 21. ubi Christus ma-

Cap. 2.

Ecclesia Christi vera hoc monte significatur.

Mons Sion & vrbs Hierusalem passim in scriptura pro eadem ecclesia accipiuntur.

Aut